

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»

Чуваков О. А.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права,
кримінального процесу і криміналістики Одеського національного університету імені І.
І. Мечникова м. Одеса. Україна*

У процесі історичного розвитку концепція національної безпеки у світі постійно змінюється. Якщо на кінець другої світової війни і у період так званої холодної війни, акцентувалася увага на забезпеченні обороноздатності, на нейтралізації зовнішнього ворога, то згодом стали визнавати, що складовою національної безпеки є місце держави в міжнародних економічних зв'язках, наявність ресурсів, демографічна ситуація тощо. З одного боку, національна безпека - поняття конкретно-історичне, і, отже, воно піддається трансформації в залежності від суспільно-політичних, економічних і інших умов, які склалися на певному етапі розвитку держави. З іншого боку - на зміст даного поняття впливають національно-державні інтереси країни, загальна національна ідея.

У діючому Законі України «Про основи національної безпеки України» законодавцем під «національною безпекою» розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, що забезпечує сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам (ст. 1) [1].

Поняття «національна безпека», по суті, не розроблено в теорії кримінального права. Певні спроби на розкриття його змісту містяться в одному з виступів першого Президента України Л. М. Кравчука: « В новому, широкому розумінні національну безпеку України визначаємо як стан захищеності життєво важливих інтересів особи (громадянина України), народу України в цілому власне Української держави від внутрішніх і зовнішніх загроз» [2, с. 73].

Як відомо, категорію «національна безпека» відносять до міждисциплінарних [3, с. 4] чи інтегративних понять [4, с. 108], що використовуються у досить широкому колі наук: юридичних, економічних, математичних і військових. > політології, теорії міжнародних відносин, конфліктології та в спеціальних оперативних дисциплінах [5, с. 84]. Зрозуміло, що цей перелік не є вичерпним. Відповідно, слід погодитись з тезою, що національна безпека України є багатогранним, багатоаспектним, системним явищем [6, с. 4].

В А Ліпкан у монографії «Теоретичні основи та елементи національної безпеки України», робить висновок, що національна безпека як динамічний процес являє собою складний процес, в якому виникнення, зміна і знищення безпеки перебувають у діалектичній взаємозалежності: «Через це будь-які намагання дати визначення поняттю «національна безпека» хибуватимуть на неповноту» [7, с.46]

Така позиція була визнана дискусійною Г.В. Новицьким, який дійшов висновку що «Проблема не в тому, що національна безпека є динамічним процесом. Проблема в тому, що національна безпека може досліджуватися з позицій досить широкого спектра гуманітарних і технічних наук. Кожна з цих наук досліджуючи конкретну складову національної безпеки, може сформулювати власне визначення поняття «національна безпека» і, відповідно, оперувати ним. Намагання ж сформулювати згадане визначення в настільки загальному вигляді, щоб задовольнити всі можливі в сучасній науці підходи, є, з одного боку безперспективними, а з іншого - абсолютно не потрібними оскільки подане визначення не можна застосувати в конкретних галузях . сферах науки» [5, с.46]

Тому питання про зміст поняття «національна безпека» в цьому контексті є спірним. По-перше, яку безпеку слід мати на увазі: держави, суспільства, окремих осіб? По-друге, чи стосується національна безпека захисту прав та інтересів лише українського народу, його державних та громадських утворень діячів, чи вона поширюється на захист прав та інтересів того, хто називається народ України. Головний аргумент на користь цього підходу, без гарантії безпеки всіх націй, які проживають на території України, не може бути гарантована безпека українського народу.

Поняття «національна безпека» відображає зв'язок безпеки з нацією, тобто з «визначеною територіально- державною спільністю, заснованою на стійких соціально-політичних, економічних, культурних і інших зв'язках» [8, с. 12].

Національна безпека країни припускає здатність протистояти ворожим і деструктивним силам природного, техногенного і соціального характеру нейтралізувати їх. Вона означає захищеність особистості - її прав, свобод, соціальних і національних груп - їх статусу, функціональних ролей самобутності; суспільства - його матеріальних і духовних цінностей; держави - н територіальної цілісності, суверенітету, конституційного ладу [9, с. 6].

Отже слід зазначити, що змістом національної безпеки є корінні, основоположні інтереси забезпечення державності українського народу, його самобутнього розвитку, гідного існування в європейській і світовій цивілізації.

Спираючись на вищевикладені положення національну безпеку можна розглядати як сукупність необхідних факторів, що забезпечують сприятливі умови для розвитку України, життєздатність держави, доцільний розвиток і збереження її фундаментальних цінностей і традицій, неконфліктні відносини Чистості і держави, здатність як ефективно переборювати будь-як внутрішні і зовнішні погрози, так і керуватися своїми національними інтересами, забезпечувати досягнення національних цілей.

Таким чином, визначення понятійного апарата, сутності національної безпеки України дозволяє визначити коло суспільних відносин, суспільних інтересів, що можуть бути узяті під охорону діючим кримінальним законодавством України.

Література:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України»//Офіційний Вісник України. 2003. – № 29.– ст. 1433.
2. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій / Навроцький В.О. – К.: Т-во «Знання», 2000. – 771 с.
3. Ситник Г.П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: Теорія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук з держ. управління : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Г.П. Ситник. – К., 2004. – 40 с.
4. Ліпкан В.А. Основи права національної безпеки / В.А. Ліпкан // Право України. – 2009. – № 1. – С. 108–116.
5. Новицький Г.В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України / Г.В. Новицький. – К. : Інтертехнологія, 2008. – 496 с.
6. Чуйко З.Д. Конституційні основи національної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук. : спец. 12.00.02. «конституційне право» / З.Д. Чуйко. – Х., 2008. – 18 с.
7. Ліпкан В.А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України / В.А. Ліпкан. – К. : «Текст», 2003. – 600 с.
8. Бабаев В.К., Баранов В.М. Общая теория права: Краткая энциклопедия /Бабаев В.К., Баранов В.М. – Н.Новгород: НЮИ МВД России, 1997. – 200 с.
9. Военная реформа: Оценка угроз национальной безопасности России // Приложение к информационно – аналитическому журналу «Обозреватель – Observer» / Под ред. Зюганова Г.А. – М., 1997. – 215 с.